

„Egy felejthetetlen életút drámai története,
egy megtörhetetlen hősnő elbeszélésében.”

BOOKLIST

Valaki ismeri a nevemet

*finep
selection*

LAWRENCE HILL

L A W R E N C E H I L L

*Valaki
ismeri
a nevemet*

Első kiadás

Könyvmolyképző Kiadó, Szeged, 2013

Lányomnak és szellemi társamnak, Geneviève Aminatának

*Bizonyságul hívom ellenetek ma a mennyet és a földet,
Hogy az életet és a halált adtam előtökbe,
Az áldást és az átkot: válaszd azért az életet,
Hogy élhess mind te, mind a te magod.*

5 Mózes 30:19

*Félelmetes rajzok Afrika térképén,
Nagy kutatók elméjéből előlépvén.
Hol a lakhatatlan vidékekre
Elefánt kerül a városok helyére.*

Jonathan Swift

Első könyv

S íme, megvénhedtem

(LONDON, 1802)

ÚGY TŰNIK, NEHEZEMRE ESIK MEGHALNI. Minden emberi számítás szerint már régen meg kellett volna halnom. Ám még mindig kiszagolom a bajt, hozza bármiféle szél, ahogy azt is megmondom, hogy csirkenyak vagy disznóláb rotyog-e a vaslábosban a tűzön. S a fülem is jó még, akár a vadászkutyáké. Az emberek azt hiszik, csak mert nem húzom ki magam többé, és nem olyan egyenes a tartásom, mint a cövek, akkor már süket is vagyok. Vagy az agyam olyan, mint a sütőtökkása. Egy nap, amikor a püspökhöz vittek látogatóba, az egyik úrhölgy odaszólt a másiknak: „Mihamarabb a parlament elé kell juttatnunk ezt a nőt. Ki tudja, meddig lesz még közöttünk?” Erre görnyedten ugyan, de a hölgy bordái közé nyomtam az ujjamat, mire felsikoltott és megperdült. „Vigyázzon! – figyelmeztettem. – A végén még magát is túlélem!”

Bizonyára jó okkal éltem szerte a világban, és vészeltem át azt a sok tengeri utat, míg másokat leterítettek a puszkagolyók, vagy egyszerűen lehunyták a szemüket, és önként vettek búcsút az élettől. Életem hajnalán, amikor még szabad voltam, és másféle létet nem ismertem, gyakorta kiszöktem körülkerített falunkból, felmásztam az akáciafa tetejére, apám Koránját egyensúlyozva a fejemen, leültem

egy ág végére, és azon ábrándoztam, hogy egyszer vajon sikerül-e megfejtennem a szent szövegek összes rejtélyét. Lábamat lóbálva leraktam a könyvet – az egyetlen, amelyet valaha is láttam Bayóban –, majd kinéztem a sárból tapasztott falak és zsúpfedelek színes kavalkádjára. A falu mindig élettől nyüzsgött. Az asszonyok vizet hordtak a folyóról, a férfiak vasat izzítottak a tűzben, a fiatal fiúk diadalittasan tértek vissza az erdőből a zsákmányolt tarajos sülökkel. Nagyon sok munka ám kicsontozni egy tarajos sült, de ha nem volt egyéb sürgős feladatuk, rögtön nekiláttak. Kiszedték a tüskéket, megnyúzták az állatot, kivágták a belső szerveket, éles pengékkel gyakoroltak a szálnalmas kis testen. Szabadnak és boldognak éreztem magam azokban az időkben, és egyszer sem jutott eszembe, hogy aggódnom kellene a biztonságom miatt.

Többször is megmenekültem a körülöttem tomboló erőszakból, de sajnos sohasem volt részem abban az örömben, hogy együtt élhessek a gyermekeimmel, és nevelhessem őket, ahogyan az én szüleim neveltek engem tíz vagy tizenegy évig, amíg el nem szakítottak minket egymástól. Nem sikerült sokáig magam mellett tartani a gyermekeimet, ami megmagyarázza, miért nincsenek velem és főznek rám, miért nem tömnek friss szalmát a szalmazsákomba, és terítnek rám köpenyt, ami megóvna a hideg ellen, és miért nem ülnek itt mellettem a tűznél, tudván, hogy ők az én méhemnek gyümölcsei, hogy közös emlékeink úgy növekedtek, mint kukorica a nedves talajon. Mások gondoskodnak most rólam. S ez nagyon jó dolog. Mégsem ugyanaz, mint amikor az embert a saját húsa és vére kíséri el egészen a sírig. Vágyom arra, hogy magamhoz öleljem a gyermekeimet és az ő gyermekeiket, ha egyáltalán léteznek. Hiányoznak, mint ahogyan a kezem-lábam is hiányozna, ha nem volnának.

Rendkívül sok tennivalót kapok itt Londonban. Azt mondják, György királlyal fogok találkozni. Rabszolgatartást ellenző, pofaszakállas, pocakos, kopasz férfiak csapata vesz körül, akik bojkottálják a cukorfogyasztást, ugyanakkor búzlenek a bagótól, és egyik gyertyát égetik a másik után, miközben titkos terveiket szövögetik késő éjszakákon át. Ezek a felszabadítók azt állítják, azért hoztak engem Angliába, hogy segítsek megváltoztatni a történelem menetét. Nos, ezt még meglátjuk. Ám ha ilyen sokáig éltém, bizonyára van valami oka.

Fa apát jelent a nyelvemen. *Ba* pedig folyót, illetve anyát is. Kora gyermekkoromban az én *bám* olyan volt, akár a folyó, keresztülfolyt velem a nappalokon és biztonságot nyújtott a sötét éjszakákon át. Az én időm már majdnem lejárt, de még mindig szüleimként gondolok rájuk, akik idősebbek és bölcsőbbek nálam. Még most is hallok a hangjukat; néha mély, öblös hangon szólnak, máskor szinte énekelve. Elképzelem, ahogyan távol tartanak a bajtól, kézen fogva vezetnek a lobogó tüzek között, és megmutatják az utat otthonunk árnyas-hús rejtekébe. Még mindig magam előtt látom az apámat, amint egy hegyes bottal karcolja cirkalmas arab betűit a kemény földbe, és közben a távoli Timbukturól mesél.

Meghitt pillanatokban, amikor a felszabadítók nem sűrögnek-forgognak tornádóként körülöttem, nem kívánják a részvételemet egy újabb küldöttségbe, nem kérik az aláírásomat egy másik petícióhoz, arra vágyom, bárcsak itt lennének a szüleim, hogy gondomat viseljék. Hát nem furcsa? Itt vagyok én, egy megtört, öreg, fekete asszony, aki többször szelte át az óceánt, mint amennyire emlékezni szeretne, több mérföldet gyalogolt, mint egy igásló, mégis csak olyan dolgokról álmodok, amik nem lehetnek az enyéme – gyermekek és unokák, akik szeretnek, és szülők, akik törődnek velem.

Egyik nap elvittek egy londoni iskolába, és kérték, hogy beszéljek a gyermekekkel. Az egyik kislány megkérdezte, hogy valóban én vagyok-e a híres Meena Dee, akiről az újságok írnak. Azt állította, a szülei nem hiszik el, hogy ilyen sok helyen éltem. Elismertem, hogy én vagyok Meena Dee, de mondtam, hogy nyugodtan szólítson a gyermekkori nevemen, ha akar, ami Aminata Diallo. Egy kicsit dolgoznunk kellett a keresztnevemen, ám harmadjára sikerült. *Aminata*. Négy szótag, tényleg nem olyan nehéz. *A-mi-na-ta*, szótagoltam neki. Azt kívánta, bárcsak találkozhatnék a szüleivel és a nagyszüleivel. Igazán bámulatos, válaszoltam neki, hogy még mindig élnek a nagyszülei. Szeresse őket jól és szeresse őket nagyon, kötöttem a lelkére. Szeresse őket mindennap! Akkor megkérdezte, miért vagyok ilyen fekete, mire megkérdeztem, vajon ő miért ilyen fehér. Azt felelte, így született. Én szintúgy, válaszoltam. „Látom, hogy biztosan nagyon szép voltál, hiába vagy olyan nagyon sötét” – mondta. „Te pedig szebb volnál, ha néha sütnie is a nap Londonban” – feleltem. Megkérdezte, milyen ételeket szoktam enni. „A nagyapám fogadni merne, hogy elefánthúst eszel nyersen.” Azt mondtam neki, hogy soha egy falat elefántot sem ettem, de voltak olyan idők az életemben, amikor elég éhes voltam ahhoz, hogy megpróbáljam. Három-négyszázat is megkergettem az életem során, de sose tudtam egyetlen, a falvainkon átcsörtető elefántot sem megállítani annyi időre, hogy egy tisztességes falatot haraphassak belőle. Erre a kislány felnevetett és kérte, hogy áruljam el, mit is eszek valójában. „Azt eszek, amit te szoktál – válaszoltam neki. – Komolyan gondolod, hogy találnék Londonban egy szabadon kószáló elefántot? Kolbászt, tojást, birkapörköltet, kenyeret, krokodilt, a szokásos dolgokat.” „Krokodilt?” – csodálkozott. Mondtam neki, hogy csak tudni akartam, vajon figyel-e. Erre válaszképpen közölte, hogy ő bizony

ragyogóan tud figyelni, és rögvest meg is kért, hogy meséljek neki egy szellemekről szóló történetet.

„Drágám – sóhajtottam –, az én egész életem egy kísértethistória.” „Akkor meséld el nekem!” – kérte.

Amint a kislánynak is mondtam, a nevem Aminata Diallo, Mamadu Diallo és Sira Kulibali lánya vagyok, Bayo falujában születtem, háromhavi járásra Nyugat-Afrika Grain Coast nevű, atlanti-óceáni partvidékétől. Bamana vagyok. S fula¹ is. Mindkettő, de erről majd később szólok. Azt gyanítom, hogy 1745 táján születtem. Magam írom ezt az egész történetet. Arra az esetre, ha eltávoznék az élők sorából, mielőtt ezt a feladatot bevégezném, megbíztam John Clarksont – az egyik abolitionista politikust a csendesebbik fajtából, de az egyetlen, akiben megbízom –, hogy ne változtasson az elbeszélésemen. A felszabadítók itt Londonban megkértek, hogy fogalmazzak egy tízoldalas vitairatot arról, miért förtelmes bűn az emberi lényekkel való kereskedelem, és miért kell azonnal gátat vetni neki. Meg is tettem, és a cikk már olvasható a Társaság irodáiban.

Egészséges, sötét bőröm van. Néhányan kékesfeketéként jellemezték. Nehéz olvasni a szemem tükrében, ám én pontosan ilyennek szeretem. Gyanakvás, megvetés, nemtetszés – az ember nem szívesen tárja nyilvánosság elé efféle érzéseit. Egyesek szerint valaha feltűnően szép voltam. Én azonban nem kívánom a szépséget egyetlen nőnek sem, akinek nem adatott meg a szabadság, sem a lehetőség, hogy megválassza, kinek a keze formálhat rá jogot.

Mára nem sok maradt a szépségemből. Eltűnt a szemrevaló, kerek fenék, amely igen kevésbé jellemző itt Angliában, a lapos hátsófelek

¹ Nyugat-Afrikában elterjedt népcsoportok. A bamana nép Maliban, a fula (vagy más néven fulfulde, fulbe, fulani) nép szerte Nyugat- és Észak-Afrikában megtalálható, pl. Ghánában, Szenegálban, Guineában és Maliban.

honában. Formás, izmos combom és érett almához hasonló, gömbölyű, kemény vádlim is már a múlté. Mellem, amely egykor büszke mádárként szökött a magasba, mára lekókadtt. Egy kivétellel azonban minden fogam megvan, és most is naponta tisztítom őket. Számomra a tiszta, ép, ragyogó fogsor tényleg gyönyörű dolog, és ha buzgón tisztogatom, három-négyszer naponta, akkor szép is marad. Nem tudom, mi az oka, de úgy tűnik, minél buzgóbban ellenzi valaki a rabszolgatartást, annál bűzösebb a lehelete. A hazámban akadnak férfiak, akik olyan sokat rágják a kóladió keserű magját, hogy a fogaik egészen narancssárgára válnak. Ám Angliában ezek a felszabadítók még rosszabbat tesznek a fogsoruknak a temérdek kávéval, teával és dohánnyal.

A hajam mostanra jórészt kihullott, és a maradék szálak is őszek, de még mindig göndör, tömör tincsekben tapad a fejemhez. Nem fordítok rá különös gondot. A Kelet-Indiai Társaság fényes selyemkendőket is szállít Londonba, így hát szívesen megváltam néhány shillingtől, és vásároltam párat, hogy magamra ölthessem, amikor a rabszolgatartást ellenző mozgalom gyűléseire megyünk. Közvetlenül a jobb mellem fölött a GO kezdőbetűk futnak össze szoros, egyhüvelyknyi kört alkotva. Sajnos meg lettem bélyegezve, és nem tudom ezt a sebhelyet eltüntetni magamról. Tizenegy éves korom óta viselem ezt a jelet, de csak nemrég tudtam meg, mit is jelentenek a kezdőbetűk. Legalább az emberek nem látják. Sokkal jobban örülök a két szépséges holdsarlónak az arcomon. Finom, vékony, lefelé görbülő félhold díszíti mindkét arccsontomat; mindig is szerettem ezeket a szépségjegyeket, habár a londoniak gyakorta megbámulják őket.

Koromhoz képest magas voltam, amikor elraboltak, de utána már nem nőttem tovább, és megmaradtam a jelentéktelen, alig százötven centis magasságnál. Az igazat megvallva, már ilyen magas sem

vagyok. Oldalra dőlve járok, és a jobb lábamra nehezedek. Lábkörmeim sárgák, kérgesek és vastagok, ellenállnak mindenféle ollónak. Lábujjaim görbék, nem tudom kiegyenesíteni őket a földön. Végül úgysem számít, hiszen van cipőm, és nem kell futnom, sem sétálnom jelentősebb távolságokra.

Szeretem az ágyam mellett tartani kedvenc tárgyaimat. Az egyik ilyen holmi egy kék üvegcsés bőrápoló krém. Minden éjjel bekenem hamuszürke könyökömet és térdemet. Azok után, amiken életemben keresztülmentem, ez a kis fehér zselé varázslatos kényeztetést nyújt a bőrömnek. „Dörzsölj be jó alaposan – mintha ezt mondaná –, és te meg a ráncaid kaptok még egypár szép napot!”

A kezem az egyetlen, amire ma is büszke vagyok, ami még őrzi hajdani szépségem nyomát. Ujjaim hosszúak, sötétek és meglepően simák. A körmeim még mindig szép kerekerek és rózsaszínűek, körmágyaim gyönyörűek. Csodálatosan szép a kezem. Szeretem is rátenni őket mindenféle dologra. Szeretem érezni a fák kergét, a kisgyermek hajtát, és mielőtt még az időm lejár, szeretném megérinteni egy jóra való férfi testét, ha adódik alkalom. Ám semmi – sem egy férfi teste, sem egy korty whisky vagy egy tál kecskepörkölt, ahogy csak az óhazában tudják elkészíteni – nem tudna olyan örömet szerezni nekem, mintha egy kisbaba szuszogását, az unokám hortyogását hallhatnám magam mellett az ágyban. Néha, amikor reggel felébredek, és elárasztja kicsiny szobámat a napfény, egyetlen vágyam – azon kívül természetesen, hogy használhassam az éjjeliedényt és ígyak egy korty mézes teát –, hogy visszafeküdhessek az ágy puha párnái közé, magamhoz ölelve egy gyermeket. Egy csecsemőt kívánnok hallgatni, amint felemeli a hangját, majd újra elcsitul. Érezni akarom kis kezének varázslatos érintését, ahogy félig öntudatlanul ráejti az arcomra, vállamra.

Mostanában azok az emberek etetnek, akik véget akarnak vetni a rabszolgatartásnak. Meleg ruhákat is kaptam, amelyek megvédenek a nyirkos londoni levegőtől. Jobb ágyam van, mint amilyenben valaha is feküdtem kora gyermekkorom óta, amikor is a szüleim hagyták, hadd tömjek annyi puha füvet a szótt matracomba, amennyit csak találok. Bizony nagy ritkaság, hogy nem kell azon gondolkodnom, legyen mit ennem, legyen fedél a fejem fölött és legyen rendes ruhám. Mihez kezd akkor az ember, ha már nem kell a túlélésért küzdenie? Nos, hát, például ott van a rabszolgaság eltörlésének ügye, amely sok időmet és energiámat felemészt. Néha még most is pánikba esem, amikor körülvesznek ezek a céltudatos, nagy termetű, fehér férfiak. Valahányszor fölém magasodnak, és elkezdnek kérdezősködni, eszembe jut a mellem fölött füstölő, forró vas.

Szerencsére ezek a nyilvános látogatások nem túl gyakoriak, így marad időm olvasni, amihez úgy hozzászoktam, mint mások az iváshoz vagy a dohányzáshoz. Marad időm írni is. El akarom mesélni az egész életemet, a saját kísértethistóriámat, hiszen mi végre éltem le ezt a hosszú életet, ha nem ragadom meg a lehetőséget, hogy a tapasztalataimat továbbadjam? A kezem begörcsöl egy idő után, és néha megfájdul a hátam vagy a nyakam, amikor túl sokáig ülök az asztalnál, de az írás maga egyáltalán nem megerőltető. Mindazok után, amiket hosszú életem során megéltem, ez már olyan könnyen megy, mint ahogyan a sült kolbász és a szósz lecsúszik a torkomon.

Mondandómat egy intéssel kezdem mindazok számára, akik valaha is kezükbe veszik a könyvemet. Senki ne bízson a nagy víztömegekben, és sohase keljen át rajtuk! Ha a bőröd, kedves olvasóm, afrikai árnyalatokat hordoz, és váratlanul azon kapod magad, hogy egy óriási víztükror felé terelnek, amelynek távolba vész a partja, akkor foggal-körömmel kapaszkodj a szabadságodba! S táplálj erős

bizalmatlanságot a rózsaszínnel szemben! A rózsaszín sokak szemében az ártatlan gyermekkort jelképezi, ám véletlenül se hagyd, hogy megtévesszen a horizont alá bukó nap gyönyörű fénye! Sok-sok kisgyermek, anya és apa feneketlen temetője fekszik alatta a mélyben. Iszonyattal tölt el, amikor a temérdek, hullámsírban nyugvó afrikaira gondolok. Minden alkalommal, ahányszor átkeltem az óceánon, mindig úgy éreztem, mintha temetetlen holtak fölött siklanék.

Néhányan rendkívüli szépség forrásaként, Isten létezésének bizonyítékaként tekintenek a naplementére. Ám miféle jóságos erő bővíthette meg az emberi szellemet, hogy éppen rózsaszínnel világította meg az utat a rabszolgaszállító hajók előtt? Ne hagyd, olvasóm, hogy a bolondját járassa veled a szépséges szín, és ne engedj hívó szavának!

Ha már találkoztam a királlyal, és papírra vettem a történetemet, azt kívánom, hogy itt temessenek el, London földjébe. Afrika a szülőhazám, de már öt életre eleget vándoroltam, így hát köszönöm, nem kívánok még egyszer költözni.

Jól jött a kis kéz

(BAYO, 1745)

A MENTATEA ÁTHATÓ ÉS FELSZABADÍTÓ ILLATÁT ÉREZVE – életem bármelyik szakaszában, bármelyik kontinensen jártam is –, képzeletben mindig visszarepültem hajdani gyermekkorom színhelyére, Bayo falujába. A többholdnyi járőföldet megtett kereskedők, akik portékájukat a fejükre rögzített kötegekben hordták, sokszor hoztak varázslatos dolgokat a falunkba, pontosan olyan gyakran, ahányszor emberek tűntek el nyomtalanul. Egész falvakat kerítettek be a falubeliék, sőt még őrszemeket is állítottak mérgezett hegyű dárdákkal, hogy megfékezzék az emberrablásokat, de amikor a megbízható kereskedők megérkeztek, a falu összes öregje és fiatalja egy emberként szaladt, hogy megcsodálja az árujukat.

Apám ékszerész volt, és egy nap elcserélt egy arany nyakláncot egy öblös teáskannára, amelyen hosszú, vékony és ívelt csőr díszelgett. A kereskedő azt állította, hogy a teáskanna átszelte a sivatagot, így hát szerencsét és hosszú életet hoz annak, aki iszik belőle.

Másnap, az éjszaka közepén, amint az ágyban feküdtem, apám finoman megsimogatta a vállamat. Úgy gondolta, az alvó ember lelke sérülékeny, ezért gyengéden kell felébreszteni.

– Gyere, igyál egy teát velünk! – hívott Papa.

Kimásztam az ágyamból, majd kiszaladtam a kunyhóból és bemásztam anyám ölébe. Még mindenki aludt a faluban. A kakasok is csendben voltak. A csillagok úgy pislogtak, akár egy egész városnyi ideges ember tekintete – egy szörnyű titok tanúi.

Mamával néztük, amint Papa óvatosan leveszi a teáskannát három lángoló fahasábról egy összetekert, vastag banánlevéllel. A rejtélyes pántok segítségével felemelte a teáskanna tetejét, és egy faragott bottal mézet kapart ki egy lépből a lobogó teába.

– Hát most mit csinálsz? – suttoztam.

– Édesítem a teát – felelte.

Odadugtam az orromat. Friss mentalevelek voltak a kannába tömve, és az illat mintha távoli tájak életéről mesélt volna.

– Hmm – sóhajtottam, belélegezve az illatot.

– Ha behunyod a szemed – szólt az apám –, Timbuktu illatát is megérzed.

Anyám, kezét a vállamon nyugtatva, szintén nagyot szippantott a tea illatából, majd felsóhajtott.

Megkérdeztem Papát, merre is van valójában Timbuktu? Nagyon messze, felelte. Járt-e már ott, kérdeztem. Igen, válaszolta. Timbuktu a fenséges Joliba folyó mentén fekszik. Egyszer már ellátogatott oda, hogy imádkozzon, tanuljon és műveltségre tegyen szert, amit minden hívőnek meg kellene tennie. Erre bennem is felébredt a vágy, hogy művelődjek. Bayo lakosainak fele muszlim volt, de egyedül Papának volt Koránja, és egyedül ő tudott írni és olvasni. Megkérdeztem, milyen széles volt a Joliba folyó. Olyan volt, mint átgázolni a Bayo melletti vízmosáson? Nem, rázta apám a fejét, tíz kőhajításnyi a szélessége. El sem tudtam képzelni olyan hatalmas folyót.

Amikor a tea már elég erős lett, és édes a méhek ajándékától, Papa kinyújtott karral felemelte a gőzölgő edényt, megdöntötte a kannát,

majd a forró italt egy kis ivótökbe öntötte, azután töltött egy másikat Mamának, és egyet magának is. Egyetlen csepp sem vezett kárba. Visszarakta a kannát a parázsra, és figyelmeztetett, hogy várjak, hadd hűljön egy kicsit a tea.

Két tenyerembe fogtam a tököt, és így szóltam:

– Papa, kérlek, meséld el újra, hogyan találkoztatok Mamával!

Szerettem hallgatni a történetet arról, hogyan nem lett volna szabad egymást még csak megpillantaniuk sem, hiszen anyám bamana volt, apám pedig fula. Szerettem hallani, hogy végül legyőzték a lehetetlent. Sohasem lett volna szabad találkozniuk, családalapításról nem is beszélve.

– Nagy szerencse, hogy így történt – mondta Papa –, különben nem születhettél volna meg.

Egy esős évszakkal a születésem előtt apám elindult egy másik bayói, fula törzsbeli férfival egy távoli piacra. Öt napig gyalogoltak, hogy sóra cseréljenek egy adag sheavajat. A visszaúton egy kis ereszény sőt ajándékoztak az egyik baráti bamana falu főnökének, aki meghívta őket vacsorára, és felajánlotta, hogy töltsék ott az éjszakát. Vacsora közben Papa felfigyelt Mamára, amint elhaladt mellette. Egy tálcát egyensúlyozott a fején, rajta három tál jamgyökérrel és egy ivótöknyi kecsketejjel. Papa tekintete magába szívta Mama látványát: lány járását, fejtartását, felszegett állát és a háta ívét, hosszú, erős lába és vörösre festett sarka vonzó szépségét.

– Komoly és megbízható asszonynak tűnt, ám az is rögtön látszott, hogy vele nem lehet csak úgy tréfálni – mesélte Papa. – Azonnal tudtam, hogy ő lesz a feleségem.

Mama kortyolt egyet a teájából, és felnevetett:

– Elég sok dolgom akadt aznap este, és apád az utamban volt. Egy asszonynak segítettem, aki éppen szüléshez készülődött.

Anyámnak akkor még nem voltak saját gyermekei, de már sok kisbabát világra segített. Papa megkereste Mama édesapját, és kérdezősködni kezdett. Megtudta, hogy Mama első férje több holdhónappal korábban eltűnt, nem sokkal az esküvőjük után. Az emberek úgy vélték, hogy meghalt vagy elrabolták. Papa felesége – aki vel apámat már születésük előtt eljegyezték – pedig nem régen halt meg maláriában.

Anyámat odahívták, hogy találkozzon apámmal. Így megakadályozták abban, hogy a szülésnél segédkezzen, és ezt szemére is vetette Papának. Apám elmosolyodott, és szemügyre vette anyám izmos lábát, amint sarkon fordult, hogy visszatérjen a munkájához. Papa akkor alkudozni kezdett Mama apjával, hogyan kárpótolhatják az édesapát leánya elvesztése miatt. Végül is hat kecskében, hétrúdnyi vasban, tíz rézmanillában és négyszáz kauricsigában² állapodtak meg.

Zűrzavaros idők voltak ezek, és a sok nyugtalanság nélkül bizonyára nem is engedték volna, hogy egy fula és egy bamana összeházasodjon. Sorra tűntek el az emberek, és a falvak lakói rettegtek, hogy emberrablók markába kerülnek. Új szövetségek kötöttek a szomszédos települések között. A vadászok és halászok csoportokban járták a vidéket. A férfiak napokat töltöttek azzal, hogy falakat húzzanak a falvak és városok köré.

Papa elhozta Mamát a saját szülőfalujába, Bayóba. Finom arany- és ezüstsálakkal futtatott ékszereket készített, amelyeket távoli

² Egykori nyugat-afrikai fizetőeszközök. A manilla egy rézből vagy bronzból készült karperecszerű tárgy, a kauricsiga pedig egy apró, kemény, tartós, tengeri csigafaj.

városok piacaira hordott, ahol imádkozhatott a mecsetekben. Néha a Koránnal vagy más arab nyelven írt könyvekkel tért vissza. Azt állította, hogy egy leánygyermeknek nem illendő, hogy megtanuljon írni-olvasni, de amikor meglátta, hogy arab szavakat próbálok a homokba írni egy bottal, végül megkönyörült rajtam. Így hát ott-honunk védelme alatt, amikor csupán az édesanyám láthatta, Papa megmutatta, hogyan kell használni a nádtollat, a festett vizet és a pergament. Megtanultam leírni néhány arab kifejezést, mint például *Allaahu Akbar* (Isten nagyszerű) és *Laa ilaaha illa-Lah* (Senki sem érdemli meg az imádatot, csak Isten).

Mama bamana nyelven beszélt, és ha kettesben voltunk, egymás között mindig ezt használtuk, de fula nyelven is jól tudott, sőt Pápától néhány imát is megtanult. Néha figyeltem, ahogyan a fula nők lökdösődve és pusmogva Mama mögé gyűlnek és nézik, amint lehajolva egy hegyes bottal a földbe karcolja, hogy *Al-hamdulillah* (Hála Istennek), biznyságul, hogy megtanult néhány arab imát. A közelben az asszonyok kölest törtek nehéz fadorongokkal, amelyek hosszúak voltak, mint egy lábszár, simák, mint egy baba bőre, és kemények, mint a kő. Amikor a dorongokat belecsapták a kölessel teli mozsarakba, az úgy hangzott, mintha dobosok vernék a ritmust. Időnként szünetet tartottak, hogy igyanak és megvizsgálják kérés tenyerüket, míg Mama az apámtól tanult szavakat ismételte.

Mire megszülettem, anyám kivívta a falubeliek tiszteletét. A többi asszony példáját követve kukoricát és kölest vetett, szorgalmasan szedte a sheadiót. Megszárította a diókat egy fatüzelésű kemencében, majd a mozsarában összetörve kisajtolta belőlük az olajat. Mama megtartotta az olaj nagy részét, de valamennyit mindig félretett a szülésekhez. Amikor egy nő arra készült, hogy világra

hozza gyermekét, édesanyámat hívták segítségül. Egyszer még egy számárnak is segített elleni, amely egyedül nem volt képes életet adni csikójának. Mama mindig békésen mosolygott, ha boldog volt és biztonságban érezte magát. Mosolya mindennap előttem van, amióta csak elszakítottak tőle.

Amikor eljött az én időm, nem akartam kibújni az anyaméh-ből. Apám szerint ezzel büntettem anyámat, amiért megfogantam. Mama végül Papát szólította:

– Beszélj a gyermekedhez – kérte –, mert lassan elfogy az erőm!

Papa akkor Mama hasára fektette a kezét. Közel hajolt anyám köldökéhez, amely úgy kidudorodott, akár egy nyiladozó tulipán-bimbó.

– Fiam! – szólt apám.

– Nem tudhatod, hogy fiú van-e idebent – tiltakozott anyám.

– Ha ilyen sokáig tartod benn, a végén csak kecskét fogsz szülni! – vágott vissza apám. – De azt kérted, hogy beszéljek, és én most egy fiúra gondolok. Szóval, kedves fiam, gyere ki most azonnal! Eddig remek életed volt, alhattál az anyádba kapaszkodva. De most már gyere ki, vagy megverlek!

Apám azt állította, hogy szóltam hozzá az anyaméhből.

– Nem vagyok fiú – válaszoltam állítólag –, és mielőtt kijönnék, beszélnünk kell.

– Akkor hát beszélj!

– Ha azt akarod, hogy most azonnal megszülessek, forró kukoricalepényt kérek, egy ivótököt, tele friss tejjel, és azt a finom bort, amelyet a hitetlenek a pálmából nyernek...

– Pálmaborról szó sem lehet! – vágott közbe apám. – Nem iszik bort, aki féli Allah nevét. De ha már lesz fogad, hozok neked lepényt,

anyád pedig ad tejet. S ha jól viselkedsz, kaphatsz kóladiót. Allah nem bánja, ha kóladiót rágcsálsz.

Azzal világra jöttem. Úgy csusszantam ki anyám méhéből, mint ahogyan a vidra siklik a vízbe a partoldalról.

Csecsemőként édesanyám hátán jártam-keltem. Amikor éhesen felsírtam, Mama csupán előrecsúsztatott a mellére, néha a többi falubeli asszony gondjára bízott, de többnyire vörös és narancsszínű szövetbe csavarva a hátán lógtam, miközben a piacra ment, kölest tört, vizet hozott a patakról és a szüléseknél segédkezett. Emlékszem, hogy egy-két évvel első önálló lépéseim után eltöprengtem, vajon miért csak a férfiak teáznak és beszélgetnek, és miért van a nőknek mindig annyi munkájuk. Arra jutottam, hogy a férfiak bizonyára gyengék, és sokat kell pihenniük.

Mihelyst megtanultam járni, hasznossá tettem magam. Sheadiót gyűjtöttem és a fákra mászva mangót, avokádót, narancsot és más gyümölcsöt szedtem. Megbíztak, hogy ringassam és dajkáljam más nők gyermekeit. Nem volt abban semmi rossz, hogy egy kislány, aki még csak három vagy négy esős évszakot élt meg, egy kisbabát fog a kezében és vigyáz rá, amíg a gyermek anyja dolgozik. Egyszer azonban Fanta, a falu főnökének legifjabb felesége lekevert nekem egy pofont, amiért megpróbáltam megszoptatni egy kisbabát.

Már nyolcadik esős évszakomat éltem, amikor ijesztő történetek kaptak szárnyra arról, hogy a szomszéd településeken férfiakat rabolnak el a falvakba betörő harcosok. Még olyat is hallottam, hogy maguk a falubeliek adták el az embereket, de sohasem jutott eszembe, hogy ez velem is megtörténhet. Elvégre muszlim voltam, aki szabadnak született, ismertem néhány arab imát, sőt

még a büszke félhold is bele volt karcolva az arcomba, magasan az arccsontom fölött. A holdsarló ékesség volt, amely arra szolgált, hogy megszépítsen, ugyanakkor így tudta a többi falubeli fulbe, hogy én is hívó vagyok. Három fogoly élt a falunkban – mindannyian hitetlenek –, de még a gyermekek is tudták, hogy a muszlimok nem ejthetnek más muszlimokat foglyul. Úgy éreztem, hogy biztonságban vagyok.

Édesapám is ezt bizonygatta, amikor elé álltam a sok rémtörténettel, amelyet a falubeli gyermekektől hallottam. Folyton azt kántálták, hogy valaki, valamelyik éjjel egész biztosan ki fog lopni engem az ágyamból. Egyesek azt állították, hogy falunkbeliek lesznek a támadók, a fulbék, míg a többiek anyám törzsétől, a bamanáktól intettek óva minket. Megint mások a rejtélyes toubabokról,³ a fehér emberekről beszéltek, akiket még egyikünk sem látott. „Verd csak ki azokat a buta gyermekeket a fejedből! – mondta az apám. – Maradj közel anyádhoz és hozzám, ne mászkálj egyedül, és minden rendben lesz!” Anyám ugyanakkor nem volt ennyire biztos a dolgában, megpróbált apám lelkére beszélni, ne utazzon folyton olyan messzire, hogy eladja az ékszereit és a mecsetekben imádkozzon. Egyszer-kétszer éjjel, amikor már aludnom kellett volna, hallottam, hogy vitatkoznak. „Ne menj el olyan messzire! – könyörgött anyám. – Nem biztonságos.” Apám így felelt: „Csoportban utazunk, vannak nyilaink és husángjaink. Különben is, miféle férfi merné összemérni az erejét az enyémmel?” Mire anyám: „Ezt már hallottam korábban is.”

Amikor közeledett a szülések órája, anyám magával vitt a nagy pocakú asszonyokhoz. Figyeltem, ahogyan fürge ujjjaival kiszabadítja a kisbabák fejét a rátekeredett köldökszínorból. Láttam, ahogyan benyúl a nők testébe, miközben másik ügyes kezével a vajúdó

³ Közép- és Nyugat-Afrikában a fehér ember neve.

hasát nyomja és igazgatja, hogy megfordítsa a babát. Néztam, amint olajjal az asszonyok intim testrészeit masszírozza, nehogy szétrepedjen a bőr. Anyám elmondta, hogy némely nő intim testrészeit felvágás után nagyon csúnyán rakták össze újra. Megkérdeztem, hogy érti ezt. Erre összetört egy régi, értéktelen agyagedényt, szétlökte a darabjait, egy párat el is dobott, azután kérte, hogy próbáljam meg ismét összerakni. Sikerült is pár darabot egymáshoz illesztenem, de elég hézagos és alakatlan lett az eredmény, itt-ott kiálltak a részek, és nem álltak össze edénnyé.

– Valahogy így – mondta végül anyám.

– Mi történik azzal a nővel, aki így jár?

– Talán túléli. Vagy elvérzik. Vagy belehal a szülésbe, amikor az első gyermekét akarja világra hozni.

Később sokszor figyeltem, ahogyan Mama segít a vajúdó nőknek a gyermekszülésben. Őrzött néhány kecskebőr zacskót, amelyekben levélárabkákat, száraz fakéreg, gyógynövények lapultak, és megtanultam mindnek a nevét. Játékból, hogy próbára tegyem a tudásomat, néha igyekeztem megjósolni, mikor fogja anyám arra biztatni a vajúdó asszonyt, hogy kezdjen el nyomni és toljon ki minden remegést a hasából. A nők mozgásából, lélegzéséből és szagából, majd a szülési fájdalom csúcsára érkezve a mély, állatias sikolyból próbáltam megállapítani, mikor kezdenek el tolni. Anyám rendszerint magával hozott egy antilopholyagot, tele a keserű tamarind gyümölcs mézzel édesített levével. Amint egy vajúdó asszony szomszédosan felsikoltott, mindig öntöttem egy kevés italt egy ivótökhöz, amelyet a szájához nyújtottam. Büszke voltam, amiért segíthettem, és még büszkébb, amiért számíthattak rám.

Miután anyám világra segített egy újszülöttet egy másik faluban, a kismama családja a szolgálataiért megajándékozta szappannal,

olajjal és hússal. Gyakran meghívták, hogy egyen a családdal, ahol megdicsért engem is, ügyes kis segítőjét. Hétesztendős koromban vágtam el életem első köldökhúrnórját, erősen fogva kezemben a kést addig vágtam, amíg keresztül nem hasítottam az ellenálló vezetékét. Egy esős évszakkal később már én fogtam az újszülötteket, amint kicsusszantak anyjuk méhéből. Még később anyám megtanított, miként nyúljak be egy terhes nő testébe, miután meleg olajjal bekentem a kezemet, és hogyan találhatom meg azt a bizonyos pontot, amelyet megtapogatva meg tudom állapítani, elég széles-e a nyílás ahhoz, hogy kiférjen rajta a kisbaba. Ez utóbbiban nagy jártasságra tettem szert, és Mama meg is jegyezte, milyen hasznos, hogy mellette vagyok, mert olyan kicsi a kezem.

Anyám arról kezdett mesélni, hogy nemsokára meg fog változni a testem. Hamarosan vérezni fogok, magyarázta, és akkor néhány asszonnyal egy kisebb szertartásnak vetnek majd alá. Szerettem volna többet is tudni erről a bizonyos szertartásról. Minden lány túlesik rajta, nyugtatott meg, amikor készen állnak a nővé válásra. Amikor további részleteket követeltem, Mama elmondta, hogy a nemszervem egy részét levágják, amitől megtisztulok, és így készen fogok állni a házasságra. Egyáltalán nem voltam elragadtatva a gondolatától, és közöltem vele, hogy igazán nem sürgős számomra a házasság, sőt határozottan elutasítom ezt a kezelést. Erre anyám azt felelte, hogy senkit nem vesznek komolyan, aki nem házasodik meg. S ha eljön az ideje, apámmal együtt elmesélik, mi a tervük velem kapcsolatban. Akkor emlékeztettem, hogy azt mondta, akadnak asszonyok, akiknek nemi szervét csúnyán szétszabdalták, azután rosszul varrták össze. Erre anyám olyan könnyörtelen magabiztossággal folytatta az érvelését, amely aggodalmat keltett a szívemben.

– Veled is ezt tették? – kérdeztem.

– Természetesen, különben az apád sohasem vett volna feleségül.
– Nagyon fáj?
– Jobban, mint a szülés, de nem tartott sokáig. Ez csak egy apróska javítás.

– De hát nem tettem semmi rosszat, amit ki kellene javítani – tiltakoztam. Mama erre csak nevetett, így hát megpróbáltam másként közelíteni a kérdéshez.

– A lányok azt mesélték, hogy tavaly Salima meghalt a szomszéd faluban, amikor vele is ezt művelték.

– Ki mesélte ezt neked?

– Ne is törődj vele! – legyintettem, magamra öltve anyám arcki-fejezését. – De mondd, tényleg ez történt?

– A nő, aki Salimát kezelésbe vette, bolond volt. Nem tanulta meg rendesen, mi a teendője, és túl sokat akart egyszerre lemetszeni. Én vigyázni fogok rád, amikor eljön az idő.

Nem firtattuk tovább a témát, és többé soha nem is volt alkalmunk újra megvitatni.

A falunkban élt egy erős, kedves ember, akit Fombának hívtak. *Woloso* volt, ami az anyám nyelvén annyit tesz, hogy második generációs fogoly. Születésétől fogva a falu főnökének szolgája volt. Fomba nem született szabad muszlimnak, és sohasem tanult meg helyesen imádkozni arabul, de néha letérdelt apámmal és a többi hívővel, arccal a kelő nap felé fordulva.

Fombának izmos karja és vastag lába volt. A legjobb íjásznak számított a faluban. Egy napon saját szememmel láttam, ahogyan hatvanlépésnyire eltávolodik egy fán pihenő gyíktól, majd megfeszíti az íját. A kilőtt nyíl átfúródott az állat hasán, és a fa kergéhez szögezte.

A falu főnöke mindennap elengedte Fombát vadászni, ugyanakkor fel is mentette a kölesvetés és -aratás fáradságos feladatai alól, mert a jelek szerint nem volt képes megérteni a közösség életének szabályait és módszereit, sőt azt sem tudta megtanulni, hogyan dolgozzon együtt a férfiakkal. A gyermekek szerettek Fomba nyomában járni, mindenhová követték a faluban, vagy egyszerűen csak figyelték. Fomba furcsán tartotta a fejét, egészen féloldalra hajtva. Néha a kezébe nyomtunk egy tálcányi üres ivótököt, könyörögtünk, hogy a kedvünkért egyensúlyozza őket a fején, majd végül kárörvendően kinevettük, amikor az egész nagy zajjal a földre hullott. Fomba újra és újra elviselte, hogy csúnyán bánjunk vele.

Könyörtelenül megtréfáltuk Fombát, aki sohasem vette zokon a gyermeki csínyeket. Mosolyogva tűrte a gúnyolódásainkat, amelyek miatt bármely másik bayói felnőtt alaposan ellátta volna a bajunkat. Időnként elbújtunk a fal mögött, hogy Fomba után kémkedjünk, amint a hamuval játszadozott. Ez volt az egyik kedvenc elfoglaltsága. Jóval az után, hogy a falubeli asszonyok befejezték a főzést, megettük a kölesgombócot és a szószt, majd végül el is mosogattunk, hamut és banánleveleket használva az edények tisztítására, Fomba fogott egy botot és piszkálni kezdte a hamut. Egy alkalommal öt csirkét fogott egy halászhálóval, egyiket a másik után, kitekerte a nyakukat, megkopasztotta, megtisztította és kibelezte őket. Azután fogott egy hegyes vasrudat, nyársra húzta az öt csirkét, és a tűz fölé rakta sülni mindet.

Fanta, a falu főnökének legfiatalabb felesége futva sietett a kölestőrő asszonyok közül, amikor ezt meglátta, és fejbe kólintotta Fombát.

Különösnek találtam, hogy a férfi meg sem próbálja védeni magát.

– A gyermekeknek kell egy kis hús – csupán ennyit tudott ki-nyögni.

Fanta dühösen felhorkant:

– Addig nem kell nekik hús, amíg nem tudnak dolgozni – vetette oda. – Ostoba *woloso!* Most elvesztegettél öt csirkét.

Az asszony vizslató pillantásától kísérve Fomba zavartalanul folytatta a csirkék sütését, amikor pedig végzett, kihúzta őket a tűzből, mindet feldarabolta, és szép sorjában átnyújtotta nekünk a darabokat. Én is elvettem tőle egy tűzforró combot, egy levéllel fogva a kezembe, nehogy megégessem az ujjaimat. A meleg lé végigfolyt az arcomon, miközben faltam a barna húst és ropogtattam a csontot, hogy kiszívjam belőle a velőt. Aznap este hallottam, amint Fanta azt mondja a férjének, hogy verje meg Fombát, de a főnök visszautasította.

Egy napon Fombát elküldték, hogy öljön meg egy kecskét, amely az utóbbi időben gyakorta megharapta a gyermekeket, és elkezdett úgy viselkedni, mintha elment volna az esze. Fomba elkapta a kecskét, leültette, átölelte a nyakát és megsimogatta a fejét, hogy nyugton maradjon, majd előhúzott egy kést az ágyékkötőjéből. Ügyes mozdulattal elvágta az állat nyakát, ahol a legvastagabb volt az ér. A kecske továbbra is nyugodtan feküdt Fomba karjai között, olyan tekintettel bámult rá, akárcsak egy ártatlan csecsemő, miközben a vér kiömlött a testéből, lassan elhagyta az ereje, és végül elpusztult. Fomba azonban olyan szerencsétlenül ült le a kecske mellé, hogy a vér teljesen eláztatta. Megállt a falu közepén a sárból tapasztott kunyhók között, és forró vízért kiáltott. Az asszonyok éppen kölest törtek, Fanta pedig azt mondta a többi asszonynak, hogy oda se figyeljenek, anyám azonban kedvelte Fombát. Egyik éjszaka hallottam, amint Mama azt suttogja apámnak, hogy Fanta csúnyán bánik a *wolosó*val. Így hát nem voltam meglepve, amikor anyám otthagya a kölestörőket, fogott egy fémvödrot, öntött bele néhány ivótöknyi

forró vizet, majd odavitte Fombának, aki bevitte magával a vizet a fürdőhelyiségbe.

Mindig úgy képzeltem, hogy az egy varázsvödör. Egy napon besontam Fanta kerek, zsúpfedeles házába. Megtaláltam a vödört és az ajtóhoz vittem, hogy jobban lássam a fényben. Sima, hajlított fémből készült, felszíne visszatükrözte a napfényt. A fém vékony volt, mégsem tudtam meghajlítani. Felfordítottam, és a tenyerem élével ütögetni kezdtem. A vödör elnyelte a hangot. A fémnek jellegtelen hangja volt, nem volt személyisége, karaktere, használhatatlan volt hangszerként. Egyáltalán nem olyan volt, mint a kecskebőr, amelyet a dobok keretére szoktak feszíteni. Azt beszéltek, hogy a vödör egy toubabtól származik, és eltűnődtem, vajon miféle ember képes feltalálni egy ilyen tárgyat. Megpróbáltam felemelni, és a vödör fülét ide-oda hajlítani. Abban a pillanatban Fanta lépett be az ajtón, kitépte a csodavödört a kezemből, felakasztotta a falra, és a fejemre ütött.

– Bejöttél a házamba az engedélyem nélkül?

Durr egy pofon.

– Nem, én csak...

– Ehhez hozzá sem érhetsz!

Újabb pofon.

– Nem verhetsz meg! Szólok az apámnak.

Még egy pofon.

– Addig verlek, ameddig csak kedvem tartja. Ha pedig apád megtudja, hogy a házamban voltál, még tőle is megkapod a magadét.

Fanta szája szélén izzadságcseppek sorjáztak, miután kölest vetett a tűző napon. Láttam, hogy jobb dolga is akad annál, mint hogy egész nap engem verjen, ezért behúzott nyakkal elszaladtam, tudván, hogy úgysem fog követni.

Apám volt az egyik legerősebb ember Bayóban. Azt beszéltek, hogy a falu bármelyik férfiját könnyedén le tudná birkózni. Egyik nap leguggolt a földre, majd odahívott magához. Felkapaszkodtam a hátára, onnan pedig fel a nyakába. Ott ültem, magasabban, mint a legmagasabb falubeli, lábamat a nyaka köré tekertem, míg Papa a kezemet fogta. Kivitt a fallal körülvett faluból, miközben így utaztam a nyakában.

– Erős vagy és gyönyörű ékszereket tudsz készíteni – mondtam.
– Akkor hát miért nem akarsz egy másik feleséget is? A falu főnökének négy asszonya van!

Apám felnevetett.

– Nem engedhetek meg magamnak négy feleséget, kicsikém. Miért is kellene nekem négy feleség, amikor anyáddal éppen elég baj van. A Korán szerint a férfinak minden feleségével egyformán kell bánnia, ha több asszonyt akar tartani. De hogyan tudnék mással is úgy bánni, mint az édesanyáddal?

– Mama gyönyörű – jegyeztem meg.

– Anyád nagyon erős – felelte. – A szépség mulandó, de az erő örökké megmarad.

– Na és az öregek?

– Ők a legerősebbek mindenki közül, hiszen hosszabb életet éltek, mint bármelyikünk. Az öregek bölcssek – válaszolta Papa, megkocogtatva a halántékát.

Megálltunk az erdő szélénél.

– Aminata el szokott ilyen messzire bókászni egyedül? – kérdezte.

– Soha – feleltem.

– Merre van a fenséges Joliba folyó, megannyi kenu folyója?
– Arra – mutattam észak felé.
– Milyen messze?
– Négynapi járóföldre – válaszoltam.
– Szeretnéd egyszer látni Segu városát? – folytatta a kérdezősködést.

– Segut, a Joliba partján? – kérdeztem. – Hát persze! De csak ha a nyakadban mehetek.

– Amikor elég idős leszel, hogy négy napig gyalogolj, elviszlek oda.

– Utazni fogok, és művelem az elmémet – örvendeztem.

– Arról szó sem lehet. Az a feladatod, hogy asszony legyen belőled.

Apám már megtanított leírni néhány arab imát. Idővel biztosan megmutat még néhányat.

– Mama faluja arra van, ötnapi járóföldre – mutattam akkor kelet felé.

– Mivel ilyen okos lettél, játszunk azt, hogy én vak vagyok, és neked kell megmutatnod a hazafelé vezető utat!

– Most az elmémet műveljük?

Apám felkacagott.

– Vezess haza, Aminata!

– Indulj arra, azután haladj el a baobabfa mellett.

Sikeresen eljutottunk odáig.

– Itt fordulj erre. Menj tovább ezen az úton. De jól vigyázz! Mama tegnap három fehér skorpiót látott ezen az ösvényen.

– Ügyes kislány! Most merre tovább?

– Egyenesen. Azután belépünk a faluba. A falak vastagok és két ember magasak. Ez az út vezet a faluba. Köszönj az őrszemnek!

Apám felnevetett és szalutált az őrnek. Közeledtünk a falu főnökének szögletes házához, majd négy kör alakú kunyhó mellett haladtunk el, amelyekben a feleségei laktak.

– Szólj, amikor elhaladunk Fanta háza mellett!

– Miért, Papa?

– Talán be kellene ugranunk, hogy dobolhass a kedvenc vödördön.

Felnevettem, játékosan megpaskoltam a vállát, majd halkán a fülébe súgtam, hogy nem szeretem azt az asszonyt.

– Meg kell tanulnod tisztelni – jelentette ki apám.

– De hát nem is tisztelem – tiltakoztam.

Papa egy pillanatra elhallgatott, azután megveregette a lábamat.

– Akkor hát meg kell tanulnod leplezni, hogy nem tiszteled.

Apám továbbsétált, és hamarosan két nő jött velünk szembe.

– Mamadu Diallo! – köszöntötte az egyikük apámat. – Így sohasem fogod megnevelni a lányodat. Van neki saját lába, hogy azon járjon.

Papa igazi neve Muhammad volt, de minden muszlim férfit így hívtak a faluban, ezért a Mamadu nevet válsztotta, hogy megkülönböztesse magát a többiektől.

– Aminata és én csak beszélgettünk egy kicsit – válaszolta apám az asszonynak. – Azt akartam, hogy jól hallja, amit mondok.

Az asszony felnevetett.

– Elkényezteted.

– Semmi esetre! Csak megtanítom neki, hogyan cipeljen engem, amikor megöregszem.

Az asszony erre összegörnyedt a nevetéstől, és a térdét csapkodta. Búcsút intettünk neki, én pedig vezettem tovább apámat az úton. Elhagytuk a fallal körülvett fürdőhelyiséget, azután az árnyas

padot, amelyen diskurálni szoktak a falubeliek, és elhagytuk a ke-
rek kunyhókat is, ahol a kölest és a rizst tárolták. Akkor Papa és
én Fantával találkoztunk, aki éppen Fombát húzta a fülénél fogva.

– Ostoba férfi! – korholta.

– Üdvözöllek, főnök negyedik felesége! – köszöntötte Fantát
apám.

– Mamadu Diallo! – viszonzotta az asszony.

– A kislányomat nem is köszöntöd ma? – kérdezte apám.

Fanta fintorogva fordult felém.

– Aminata Diallo!

– Miért rángatod magaddal szegény Fombát? – kérdezte apám.

Fanta még mindig a fülénél fogva tartotta a férfit.

– Egy szamarat vitt a kúthoz, és a szerencsétlen állat beleesett –
panaszolta. – Tedd le azt az elkényeztetett kislányt, Mamadu Di-
allo, és segíts nekünk kihúzni a szamarat, mielőtt beszennyezi az
ivóvizünket!

– Ha elengeded Fombát, akinek még szüksége van a fülére, segí-
tek kihúzni a szamarat.

Apám letett a földre a nyakából. Fombával együtt figyeltük, aho-
gyan apám és néhány másik férfi kötelet köt egy fiú derekára, majd
leengedik a kút mélyébe. A fiú kötelet erősített a szamárra, azután
kihúzták. Végül apám és a férfiak kihúzták a szamarat is. Az állat
nem is zavartatta magát, sokkal kevésbé tűnt megviseltnek, mint
Fomba füle.

Szerettem volna, ha apám megtanítja, hogyan kell kötelet kötni
egy szamar köré. Talán mindenre megtanít, amit csak tud. Senkinek
nem okoznék kárt azzal, ha megtanulnék írni és olvasni. Talán egy
nap én leszek az egyetlen nő, sőt az egyetlen ember a faluban, aki el
tudja olvasni a Koránt, és gyönyörű, arab betűkkel tud írni a porba.

Egy nap anyámat és engem elhívtak a kölestörésből, hogy legyünk jelen egy születésnél Kintában, négy faluval arrébb, a lenyugvó nap irányában. A férfiak a kölesföldön gyomláltak, de Fombának azt mondták, hogy fogja az íját meg egy tegeznyi mérgezett nyilat, és legyen a védelmünkre, kísérjen el minket. Amikor megérkeztünk Kintába, Fombát hellyel, étellel és teával kínálták, mi pedig rögvest munkához láttunk. A vajúdás reggeltől egészen estig húzódott, és mire anyám világra segítette az újszülöttet, bepólyázta és az anyja mellére helyezte, a kimerültség teljesen úrrá lett rajtunk. Ettünk néhány szelet kölespitét forró gumbo⁴ szósszal, amelyet nagyon szerettem. Mielőtt elindultunk, a falubeli asszonyok figyelmeztettek, hogy maradjunk távol a faluból kivezető fő ösvénytől, mert idegeneket láttak mostanában, akiket még a környező falvakban sem ismernek. Megkérdezték, hogy nem akarunk-e inkább ott maradni éjszakára. Anyám nemet mondott, mert egy bayói asszony is éppen akkorra várta a gyermekét. Amikor már induláshoz készülődtünk, a falubeliek adtak egy tömlőnyi vizet és három élő csirkét a lábuknál összekötözve, köszönetképpen pedig egy különleges ajándékot, egy fémedényt is kaptunk, amely pontosan olyan volt, mint az a nagy vödör, amelyet Fomba használt, amikor megölte a kecskét. Fomba semmit nem tudott a fején vinni, mert állandóan oldalra dőlt a nyaka, így hát anyám inkább azt kérte, hogy vigye a vödröt, amelybe belerakta a csirkéket. Fomba igen büszke volt a szerzeményére, de anyám figyelmeztette, hogy amikor visszaérünk a faluba, le kell mondania róla. Fomba boldogan bólintott és útnak indult előttünk.

⁴ Erősen fűszerezett, pörköltszerű, zöldséges étel, amelyet gyakran okrával, rákkal és csirkével készítenek. Az Egyesült Államok déli részén elterjedt étel, sok változata létezik.

- Amikor hazaértünk, megtarthatom a vödört? – kérdeztem.
- A vödör a falué. A főnöknek fogjuk adni.
- De hát akkor Fantái lesz.

Anyám visszatartotta a lélegzetét, éreztem, hogy ő sem szereti Fantát, de nagyon ügyelt, hogy mit mond.

A ragyogó telihold megvilágította az utat. Amikor már majdnem hazaértünk, gyorsan egymás után három nyúl ugrott ki előttünk a bozótból, majd el is tűntek a fák között. Fomba lerakta a vödört, kivett egy hajítókövet az ágyékkötője zsebéből és hátrahajlította a karját. Mintha tudta volna, hogy a nyulak vissza fognak rohanni, hogy ismét keresztezzék az ösvényt. Amikor újra megjelentek, Fomba fejbe dobta a leglassúbb nyulat. Lehajolt, hogy felemelje, de anyám visszatartotta a kezét. A nyúl teste középtájon vastagabb volt. Mama végigsimított az állat testén. A nyúl vemhes volt. Nagyon finom pörkölt lesz belőle, mondta Fombának, de legközelebb, ha nyulakat lát, amint átszaladnak az ösvényen, akkor bizony célozzon jobban, a leggyorsabbat üsse le, ne a nőstényt, amely a kicsinyeit hordozza a hasában. Fomba bólintott, azzal dagadt áldozatát a vállára vetette. Felállt és továbbindult, de egyszer csak még jobban oldalra billentette a fejét, és figyelmesen hallgatózott.

Ismét zörgés hallatszott a bozótból, és újabb nyulak felbukkanását vártam. Semmi nem történt. Elkezdtük gyorsabban szedni a lábunkat. Mama a kezem után nyúlt.

– Ha idegenek törnének ránk, Aminata... – kezdte, de már nem tudta befejezni.

Egy facsoport mögül négy izmos férfi lépett elő. Láttam a holdfényben, hogy olyan az arcuk, mint az enyém, de nem volt rajtuk a holdsarló jele. Akárkik is voltak, másik faluból származtak. Kötelek, bőrszíjak és kések voltak náluk, és egy hosszú, furcsa fadarab, amelynek

lyuk volt a végén. Egy pillanatig csak meredten néztük egymást. Hallottam, ahogyan anyám félelmében nagyot nyel. Legszívesebben elfutottam volna. Ezek a nagydarab, otromba férfiak sohasem tudtak volna utolérni, amint a fák között pörögve-forogva, ide-oda cikázva futok az erdei ösvényen, szélsebesen, akár egy antilop. Mama azonban a vizestömlőt egyensúlyozta egy tálcával a fején, én pedig ananászokat tartottam a sajátomon. Amíg bizonytalanul azon tanakodtam, mihez is kezdjek a tálcákkal, hiszen ha túl ügyetlenül mozgok, a gyümölcsök a földre esnek, addigra a férfiak bekerítettek minket.

Közülünk először Fomba mozdult meg. Megragadta azt a furcsa botot tartó férfit, majd megszorította a nyakát, és fejbe csapta a csirkés vödörrel. A férfi hátratántorodott. Fomba fél kézzel megszorította a nyakát, és erősen jobbra forgatta, mire hangos reccsenés hallatszott, és a férfi magatehetetlenül a földre zuhant. Fomba megfordult és felém nyúlt, ám akkor már egy másik férfi jelent meg mögöttem.

– Fomba! – kiáltottam fel. – Vigyázz!

Ám mielőtt Fomba meg tudott volna fordulni, hátulról fejbe csapták. Fomba azonnal a földre zuhant. A zsákmányolt nyúl lecsúszott a válláról. Sohasem gondoltam volna, hogy egy nagy és erős ember ilyen könnyedén összeeshet. Az egyik férfi megkötözte Fomba kezét, egy megcsomózott kötelet kerített a nyakába, és felemelte a nyulat. Fomba nem mozdult meg.

Mama rám kiáltott, hogy dobjam el a gyümölcsöket és fussak, de moccanni sem bírtam, képtelen voltam magára hagyni. Anyám a támadók szemébe nézett, és valódi harcos módjára felkiáltott:

– A holtak átka legyen rajtatok! Hagyjatok minket elmenni!

A férfiak idegen nyelven beszéltek. Olyan érzésem támadt, mint ha a „lány”, a „fiatal” és a „nem túl fiatal” szavakat értettem volna ki a beszédükből, de nem voltam biztos benne.

Anyám akkor a saját anyanyelvére váltott.

– Menekülj, lányom! – suttogetta, de én nem tudtam, egyszerűen képtelen voltam megmozdulni.

Mama a kezében fogta a bábafelszerelését és még mindig a fején egyensúlyozta a vizesömlőt. Túl sok holmi volt nála ahhoz, hogy menekülni tudjon, így hát mögöttem maradtam. Hallottam a lélegzését, tudtam, hogy erősen gondolkodik. Talán ha elkezdené kiabálni, akkor csatlakozhatnék hozzá. Végül is nem volt már olyan messze a falunk. Valaki esetleg meghall minket. Két férfi megragadta anyámat, leverte fejéről a vizesömlőt, egy másik férfi pedig az én karomat ragadta meg. Kapálóztam és rúgkapáltam, megharaptam a kezét, mire nyomban el is rántotta. A férfi feldühödött, hangosan zihált. Amikor újra utánam kapott, teljes erőmből belerúgtam, és el is találtam a két lába között. Felnyögött és megtántorodott, de tudom, hogy nem okoztam neki akkora sérülést, hogy sokáig a földön feküdjön. Anyámhoz akartam futni, de akkor egy újabb férfi jelent meg, aki hirtelen elkapott és a földre lökött. Port köptem a számból, próbáltam kiszabadítani magam, de nem volt elég erőm leküzdeni támadómat, aki a földhöz szorított.

– Ez egy hatalmas tévedés! – tiltakoztam. – Muszlim vagyok. Szabadnak születtem. Engedjenek el! – mondtam előbb fulfulde, azután bamana nyelven is, de szavaim hatástalanok maradtak, így hát elkezdtem kiáltozni. Ha egy falubeli véletlenül erre jár az éjszakában, talán meghallja. Valaki fogta mindkét kezemet, és a csuklómnál fogva összekötözte a hátam mögött. Bőrhurkot erősítettek a nyakam köré, amelyet olyan szorosan meghúztak, hogy alig kaptam levegőt, így nem tudtam sem kiabálni, sem lélegezni. Fuldokolva, vadul kalimpáltam a férfiak felé. A szorítás engedett annyira, hogy levegőt legalább kaptam. Még mindig éltem. *Allaahu Akbar* –

sóhajtottam, azt remélve, hogy valaki meghallja az arab szavakat és rájön a tévedésre, de senki nem hallotta, amit mondtam, vagy egyszerűen csak nem foglalkoztak vele.

Nyakamat nyújtogatva felpillantottam a földön fekvő Anyám közben kiszakította magát támadója szorításából, arcon vágta és a vállába harapott. Azután fogott egy vastag faágat, és fejbe csapta a férfit, aki meglepetésében hátrahőkölt. Mama akkor nekironzott a másik férfinak, aki a nyakam köré erősített szíjat tartotta. Próbáltam kitépni magam a szorításából, és anyám felé indultam, de a mozdulat csak még jobban fojtogatott. Egy másik férfi elkapta anyámat, felkapott egy vastag dorongot, és meglendítette Mama háta mögött. Végül egy erős ütéssel fejbe vágta, mire anyám azonnal összeesett. Láttam, ahogyan a vére megcsillan a holdfényben, miközben dühösen, sötéten, gyorsan ömlik ki a testéből. Próbáltam odakúszni hozzá, tudtam, hogy mit kell tenni, amikor így folyik a vér. Csupán a sebre kell helyeznem a tenyeremet, és jó erősen kell nyomnom. Nem tudtam azonban odakúszni vagy akár egyujjnyit is mozdulni. Akik foglyul ejtettek, keményen tartottak, és a póráz újra szorosabban fonódott a nyakamra. Fölrángatták Fombát és engem a földről, ezért nem volt más választásunk, mint követni őket.

A póráz szorításának ellenállva, nagy nehezen hátralestem a vállam fölött. Észrevettem, hogy anyám még mindig mozdulatlanul fekszik a földön. Akkor erősen az arcomba vágta, visszafordítottak és hátba löktek. Újra és újra megütötték a hátamat, amíg végül meg nem mozdultam; indulnom kellett.

Sohasem láttam még Mamát mozdulatlanul, kivéve persze, amikor aludt. Úgy éreztem, bizonyára csak álmodom az egészet. Arra vágytam, hogy felébredjek az ágyamban, egyek egy köleslepenyt az édesanyámmal, és elragadtatva figyeljem, amint vizet mer egy

agyagedényből az ivótökkal, anélkül hogy egy csepp víz is kárba veszne. Egész biztosan nemsokára eltűnnek a gonosz szellemek. Hamarosan megtalálom apámat, együtt visszaszaladunk anyámért, hogy felkeltsük, mielőtt túl késő, és hazavisszük közös otthonunk hűvös falai közé.

Nem ébredtem fel.

Hosszú kiáltás szakadt fel a torkomból. Akkor a férfiak betömtek a számat egy ruhával. Amikor kicsit lassabban gyalogoltam, újra hátba vágtak. Olyan gyorsan meneteltünk, hogy levegőt is alig kaptam. Kivették a rongyot a számból, de dühös kézmozdulataikból rögtön megértettem, hogy ismét betömik, ha még egy hangot kiejtek. Azután lökdöstek tovább és tovább, egyre távolabb anyámtól. Füst kígyózott az ég felé. A mi falunkat kerültük meg éppen. Veszélyre figyelmeztettek Bayóban a dobok. Reccsenő zajokra lettem figyelmes, többször egymás után, mintha ágakat tördeltek volna le a fákról. A dobolás elhallgatott. A fák közül egy résen át tüzet látam lobogni. Bayo lángokban állt.

Öt újabb idegen csatlakozott hozzánk, három másik igába hajtott foglyot vezetve felénk. Láttam az egyik férfit a holdfényben, és széles járásáról nyomban felismertem az édesapámat.

– *Fa!* – kiáltottam.

– Aminata! – üvöltötte apám.

– *Ba* meghalt – panaszkodtam. A férfi, aki a pórázomat tartotta, az arcomba vágott.

– Annyit sem érsz, mint a tarajos süll ürüléke! – sziszegtem ádázul foglyul ejtőmre, de egy szavamat sem értette.

Apámat figyeltem. A többi fogoly erősen küzdött a rabiga ellen, de Papa kihúzta magát, egyenesen járt, és addig dörzsölte össze két csuklóját, amíg ki nem szabadította a kezét. Ujjait az egyik támadó

szemébe szúrta, kikapta a kést a kezéből és elvágta a kötelet a saját nyakán. Amikor egy másik rabló tört ellene, apám mélyen a férfi mellkasába döfte a kést. Támadója felsóhajtott és egy ideig csak állt, amint apám kihúzta belőle a kést, majd holtan esett össze.

Azt akartam, hogy *Fa* fusson el a Bayóból kifelé vezető ösvényen, és azonnal induljon *Ba* keresésére. Ha maradt benne élet, azt akartam, hogy apám mentse meg. Mialatt a rablók elkezdtek kiálltozni, Papa hozzám sietett, lesújtott a férfitra, aki a pórázomat fogta, mélyen a karjába vágva. A férfi erre térdre rogyott és üvöltött fájdalmában. Két férfi ugrott az apámnak, aki lerázta őket magáról. Megszúrta az egyiket, azután a másikat is, és egyszerre már három sérült férfi vette körbe. Akkor az egyik rabló elővett egy szokatlan, hosszú, szögletes botot, összeszorította a száját, és a bottal az apámra célzott, öt lépés távolságból. Papa megtorpant, és felemelte a kezét. Tűz tört elő a bot végéből, amely az apámat hanyatt vágta. Papa felém fordította a fejét, rám nézett, ám a tekintete üressé vált. Az élet kifolyt a mellkasából, elöntötte a bordáit és szétfutott a szomjazó földön, amely felitta apám véré, az utolsó cseppig.

Érkezett két új férfi fogoly, akiket nem ismertem fel, talán másik faluból származtak. Esdekelve néztem rájuk, de lesütötték a szemüket, Fomba is lehajtotta a fejét. A férfi foglyok semmit nem tehetek értem, kezük meg volt kötözve, nyakukon bilincs sötétlett. Az ellenállás felért az öngyilkossággal. S ugyan ki más harcolna értem most anyámon és apámon kívül, feláldozva az életét is?

Földbe gyökerezett a lábam, combom, mintha fából lett volna, a gyomrom felkavarodott, és hányinger kerülgetett, alig kaptam levegőt. *Fa* volt a legerősebb férfi Bayóban, fél kézzel a magasba tudott emelni, és repkedtek a szikrák, amikor az izzó vasat ütötte nehéz

kalapácsával. Hogyan történhetett mindez? Imádkoztam, hogy csak rossz álom legyen az egész, de az álom nem akart szűnni.

Elgondolkoztam, vajon mit tanácsolna most *Ba* és *Fa* – mitévő legyek? *Menj tovább!* Csak ezt tudtam elképzelni. *Ne ess össze!* Anyámra gondoltam, ahogyan vörösre festett lábbal besétált Bayóba. Próbáltam megőrizni hangjukat a fejemben. Igyekeztem arra gondolni, hogy este van, és mentateát iszom velük, miközben anyám boldogan nevet, apám pedig fülbemászó történeteit meséli. Nem tudtam azonban tovább táplálni a vigasztaló gondolatokat. Minden egyes alkalommal halálra éheztek, szertefoszlottak és kiröppentek a fejemből. A fák között mozdulatlanul fekvő anyám és a remegő szájjal, szétrobbant mellkassal fekvő apám képe lépett a helyükbe.

Mentem, mert kényszerítettek. Mentem, mert nem volt választásom. S azon az éjjelen, miközben meneteltem, újra és újra fülemben csengett apám utolsó szava: *Aminata, Aminata, Aminata...*